

Історичний календар

червень

1 червня 1890 р. у селищі Жаб'є на Галичині народився Осип Букшований (1890–1937), сотник Легіону Українських січових стрільців (УСС), отаман Української Галицької армії. Під час Першої світової війни — командир сотні у Легіоні Українських січових стрільців. 1915-го потрапив до російського полону. Після втечі знову очолив сотню, восени 1918-го обраний командиром Легіону УСС. Очолював 1-шу бригаду УСС Української Галицької армії, брав участь у боях проти поляків, більшовиків, денікінців. Один із розробників плану Чортківської офензи 1919 р.

Від 1920 р. увійшов до складу РКП(б), потім до Комуністичної партії Західної України (КПЗУ). Здійснював нелегальну комуністичну роботу в Польщі, Австрії, Німеччині. 1932-го виїхав до СРСР, працював у редколегії органу ЦК КПЗУ газети «Наша правда». 1933-го заарештований у сфабрикованій справі. 25 листопада 1937-го Особливою трійкою Управління НКВС СРСР по Ленінградській області засуджений до розстрілу.

3 червня 1863 р. у містечку Буськ на Львівщині народився Євген Петрушевич (1863–1940), президент Української Національної Ради ЗУНР та диктатор ЗУНР. В лютому 1918-го очолив галицьку делегацію на мирних переговорах у Бресті. Після проголошення ЗУНР обраний президентом, а з червня 1919-го — диктатором (поєднував обов'язки

президента і голови уряду). В еміграції продовжив роботу по відновленню незалежності ЗУНР. Після 1923-го, коли західноукраїнські землі відійшли до Польщі, розпустив уряд і переїхав до Берліну.

Євген Петрушевич жив бідно, тож матеріально його підтримував гетьман Павло Скоропадський. До останнього співпрацював з Українським національним об'єднанням, іншими емігрантськими організаціями. Сучасники характеризували його як типового максималіста і безкомпромисного політика. «Євген Петрушевич виявляв велику енергію у найважливіші хвилини наших визвольних змагань. Поміж послами належав до діячів гострого тону», — писав Кость Левицький у спогадах.

7 червня 1919 р. розпочалась наступальна операція Української Галицької армії — «Чортківська офензива». Протягом 7–28 червня 1919-го 25 тисяч українських військ змусили відступати по всій лінії фронту більш ніж 100-тисячну польську армію. Було звільнено Чортків (8 червня), Тернопіль (15 червня), взято ключовий пункт оборони поляків Бережани (21 червня), УГА вийшла на лінію Броди — Перемишляни — Букачівці.

Брак зброї і боєприпасів не дозволив розвинути успіх. 28 червня польська армія перейшла в наступ і зламала український фронт біля Янчина. 16 липня УГА відступила на територію Наддніпрянської України, що стало завершенням Українсько-польської війни.

19 червня 1926 р. загинув Володимир Оскілко (1892–1926), генерал-хорунжий Армії УНР, командувач Північної групи військ Директорії УНР. Під час Першої

світової війни зробив успішну кар'єру офіцера, стрімко дослужившись до чину підполковника російської царської армії. У 1917 р. повернувся в Україну, проводив українізацію військових частин на Волині. Наприкінці 1918-го очолив антигетьманське повстання в регіоні. З січня 1919 р. — генерал-хорунжий і командувач Північної групи військ Директорії. Як командир, відзначався непримиренним ставленням до мародерства, корупції і казнокрадства. А за симпатії до більшовицьких ідей одного разу наказав віддати під суд цілий полк.

29 квітня 1919 р., вважаючи кабінет міністрів на чолі з Борисом Мартосом некомпетентним і сповненим більшовицьких агентів, здійснив спробу державного перевороту. Вважав, що створення «республіки трудових Рад», соціалізація землі і спроби порозумітися з більшовицькою Росією завершаться поглиненням України східним сусідом. У Рівному, тодішній тимчасовій столиці УНР, були заарештовані голова уряду і більшість міністрів. Двічі намагався заарештувати Симона Петлюру, однак того підтримав корпус Січових стрільців Євгена Коновальця.

21 червня 1897 р. у Полтаві народився Юрій Кондратюк (справжнє ім'я Олександр Шаргей), вчений-винахідник, розробник ракетної техніки і теорії космічних польотів. Навчався у 2-й чоловічій гімназії в Полтаві, вступив на механічне відділення Петроградського політехнічного інституту, де через 40 днів був мобілізований на фронт. 1918-го кілька місяців провів у Добровольчій армії. У подальшому, аби уникнути переслідувань за своє офіцерське минуле, Олександр Шаргей змінив своє

ім'я і до кінця життя був відомий як Юрій Кондратюк.

Часто змінював адреси та місця роботи, працював кочегаром, мастильником вагонів на залізниці, робітником цукрового заводу. У 1930-му без металу та цвяхів побудував найбільший у світі елеватор (зерносховище). Наслідком стало 3-річне ув'язнення через донос про шкідництво.

У вільний час Юрій Кондратюк займався кресленням та формулами космічних польотів. У 1925-му надіслав у Москву рукопис «Про міжпланетні подорожі», а через чотири роки власним коштом видав книгу «Завоювання міжпланетних просторів». Першим сформулював теорію багатоступеневих ракет. Вивчав проблеми створення проміжних міжпланетних баз, використання сонячної енергії та гравітаційного поля небесних тіл. Деякі ідеї Юрія Кондратюка застосували в практичній космонавтиці. Зокрема, його розрахунки траєкторій польотів людини на Місяць використали при плануванні висадки американських астронавтів на місячну поверхню.

Американський астронавт Ніл Армстронг, що першим ступив на місячну поверхню, через рік побував у Новосибірську і, на знак поваги до винахідника, взяв пригорщу землі біля будинку, де мешкав Юрій Кондратюк. На його честь названо один із кратерів на зворотному боці супутника Землі.

Точне місце і дата смерті невідомі. За однією з версій, загинув на фронті Другої світової 23 лютого 1942 р. в Калужській області Росії. За іншою — помер у концтаборі.

Сторінку підготувала
Олена ГУМЕНЮК

Історія

Еротизм в українському стилі

Еротизмом просякнута творчість Наталії Лівицької-Холодної – представниці поетичної «празької школи». Народившись 15 червня 1902 р. на Черкащині, Наталя більшу частину свого понад 100-річного життя провела за кордоном. Писати вірші почала ще в дитинстві. А світ побачили всього три її поетичні збірки. І цього вистачило, аби набути слави майстрині еротичної лірики.

Родина Лівицьких змушена була залишити Україну 1920 року. На той час батько – Андрій Лівицький – голова Уряду Української Народної Республіки (УНР), найближчий соратник Симона Петлюри та головний ініціатор Варшавської угоди (союзу Польщі та Директорії УНР), перебував у Варшаві. До нього і приїхала дружина та двоє дітей: Микола та Наталя.

Як пізніше запише Наталя у спогадах про вимушений виїзд та передчуття неминучого повернення: «Раннього літа 1920 р. ми перебували у Варшаві й жили у помешканні Дипломатичної місії УНР. Це помешкання було збірним пунктом для всіх, хто приїздив з якимись справами до батька чи Головного Отамана Симона Петлюри, від уряду чи з фронту. Ми тоді тільки прибули до Варшави з далекої Полтавщини, перебувши ту подорож частинно пішки, частинно кіньми й тільки невеличкі відтинки дороги потягом... З відчуттям „повернемось” ми почали своє життя на чужині, не передбачаючи, що воно триватиме тут аж до смерті. З цим передчуттям швидкого повернення ми купували собі тільки конечне. Завжди була думка: „А нащо воно, не повезеш же всього додому...”».

Живучи між Тарновом і Варшавою, Наталя згадувала «романтику» останніх місяців перебування в Україні: боротьбу українських повстанців із військами Денікіна, бої на вулицях Переяслава, переможний крик «Слава Україні!».

Фото з Вікіпедії

Молода дівчина не усвідомлювала ще всього трагізму ситуації, в якому опинились українські сили (Директорія та Армія УНР) на еміграції. Усвідомлення прийде згодом, коли стане зрозуміло, що «повернення» додому неможливе.

А поки було навчання в Карловому та Варшавському університетах, цікаві знайомства, захоплюючі зустрічі та кохання. Останнього вистачало в житті Наталки. Вона подобалась чоловікам, нею захоплювались та обожнювали. А вона легко фліртувала та залишалась вірною Холодному... Петру Холодному (молодшому) – своєму чоловіку.

З-поміж численних знайомств та легких захоплень, найбільш трагічного забарвлення набули відносини Лівицької та Маланюка. Почуття Євгена до Наталі були сповнені драматизму і вплинули на усю його творчість та особисте життя. «Він був страшенно закоханий, але я нічого до нього не почувала, – згадувала наприкінці життя в інтерв'ю поетові Богданові Бойчуку з Нью-Йоркської групи. – Я була дурна, думала, що з поетами можна приятелювати... Він передусім був старший за мене, був уже знаний поет, а для мене поет це була якась вища істота... Моє захоплення ним як поетом він сприйняв як щось інше, а саме як любов». Євген Маланюк був одружений двічі, однак завжди кохав Наталю Лівицьку.

А Наталя свої переживання переносить на папір. З чого і виходить поетична збірка «Вогонь і попіл» (1934), яку сучасні літературознавці називають еротичним романом. Це сповідь заміжньої жінки, яка пережила закоханість, розчарування та досягла внутрішньої гармонії. Пізніше поетеса ділилася таємницями народження своїх творів: «Вірші в мене взагалі виходили завжди так якось... спонтанно. Вони випливали з щирого почуття, з щирого настрою. Я взагалі не знаю, як можна відповісти на питання: як родиться поезія... З теперішньої перспективи бачу, що це цикл жінки, яка починає з подружжя, потім приходить велике кохання, роз-

чарування, відтак апатія, сум і, врешті, поворот назад до себе».

Життя закинуло Наталю далеко за океан, в США, після Другої світової війни. Там вона 17 років працювала на фабриці з виготовлення картонних коробок. Та жодним чином не нарікала на долю. В США у 1986 році вийшла остання її поетична збірка «Поезії старі та нові» – певний підсумок творчого шляху. Авторка переосмислює життя та творчість. Та незмінними залишаються почуття – як основа поезії. ■

Стаття підготовлена за матеріалами архівів та інтернет-ресурсів.

Вогонь і попіл

І
Світлим, натхненим, простим
Буде нам кожний день,
Значенням повний святом,
Дзвоном любовних пісень.
Ти будеш воїн і муж,
Батько моїх дітей.
Вірністю спрагнених душ
Наше життя зацвіте.
Ти ж бо один, і одна
Стигне в мені любов,
Радість щоночі ясна
Буде нам пружити кров.
Мати, коханка, сестра,
Вірна дружина твоя.
Мудрість так каже стара,
Буду такою і я.

....
На заморожених руках
Сліди квітневих поцілунків,
І я прийшла ясна така,
І в цій кімнаті все так лунко.

Я буду тиха, тиха вся,
Щоб не розвіялась омана,
Щоб промінь цей, що ось засяв,
Щоб цілий вечір не розтанув.